

TURKTOB

TÜRKİYE TOHUMCULAR BİRLİĞİ

AZERBAYCAN ÜLKE RAPORU

TÜRKİYE TOHUMCULAR BİRLİĞİ

TEMMUZ 2025

1. GENEL BİLGİLER.....	3
1.1. Künye.....	3
1.2. Coğrafi Konumu ve İklimi.....	4
1.3. Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	4
1.4. Siyasi ve İdari Yapı.....	4
1.5. Nüfus ve İşgücü Yapısı.....	4
2. GENEL EKONOMİK DURUM.....	5
2.1. Temel Ekonomik Göstergeler.....	5
2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	7
2.3. Yatırımda Öncelikli Alanlar.....	8
3. SEKTÖRLER.....	8
3.1. Tarım.....	8
3.1.1. Tohumculuk.....	9
3.1.2. Hayvancılık.....	12
3.1.3. Balıkçılık.....	13
3.2. Enerji.....	13
3.3. Sanayi.....	14
3.4. Madencilik.....	15
3.5. Turizm.....	15
3.6. İnşaat ve Müteahhitlik Hizmetleri.....	15
3.7. Ulaştırma ve Telekomünikasyon.....	15
4. TİCARET.....	16
4.1. Genel Durum.....	16
4.2. Türkiye ile Ticaret.....	18
4.2.1. Genel Durum.....	18
4.2.2. İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller.....	20
4.3. Tarifeler, Diğer Vergiler.....	21
4.4. Dış Ticaret Politikası ve Uygulamaları.....	21
4.4.1. İhracat İşlemleri.....	21
4.4.2. İthalat İşlemleri.....	21
4.4.3. Gümrük Vergileri.....	22
4.4.4. Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme.....	22
5. PAZAR DURUMU.....	22
5.1. Fırsatlar.....	22
5.2. Zorluklar.....	23
5.3. Dağıtım Kanalları.....	23
5.4. Tüketici Tercihleri.....	23
5.5. İş Adamlarının Dikkat Etmesi Gereken Hususlar.....	23
5.6. Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları.....	24

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Künye

Resmi Adı	Azerbaycan Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Nüfus	10.372.000 (IMF, 2025 Tahmini)
Dil	Azerbaycan Türkçesi
Başlıca şehirleri	Bakü, Sumqayıt, Gence, Mingaçevir, Khirdalan, Şirvan
Etnik Yapı	Azeriler (%90,6), Lezginler (%2,2), Ruslar (%1,8), Ermeniler (%1,5)
Başkent	Bakü
Bağımsızlık Tarihi	30 Ağustos 1991
Yüzölçümü	86.600 km ² / Ekilebilir alan %23,6
GSYİH (Milyon \$)	78.870 (IMF, 2025 Tahmini)
KBGSYİH (\$)	7.604 (IMF, 2025 Tahmini)
Büyüme Oranı (%)	3,52 (IMF, 2025 Tahmini)
İşsizlik Oranı (%)	5,3 (IMF, 2025 Tahmini)
Cumhurbaşkanı	İlham Aliyev
Başbakan	Ali Asadov
Para Birimi	Manat (AZN) (1 AZN=23,52 TL)

Üyesi Olduğu Başlıca Uluslararası Kuruluşlar

ADB (Asya Kalkınma Bankası), BSEC (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü), CE (Avrupa Konseyi), CIS (Bağımsız Devletler Topluluğu), CICA (Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı), EAPC (Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi), EBRD (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası), ECO (Ekonomik İşbirliği Örgütü), FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), GCTU (Sendikalar Genel Konfederasyonu), GUAM (Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IDB (İslami Kalkınma Bankası), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finans Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göç Örgütü), IPU (Parlamentolar Arası Birlik), ISO (Uluslararası Standartlar Teşkilatı), ITSO (Uluslararası Telekomünikasyon-Uydu Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), ITUC (Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu), MIGA (Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı), NAM (Bağılantısızlar Hareketi-gözlemci), OAS (Amerika Devletleri Teşkilatı-gözlemci), OIC (İslam İşbirliği Teşkilatı), OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu), OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü), PFP (Barış için Ortaklık), SECI (Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişim-gözlemci), UN (Birleşmiş Milletler), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNIDO (Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişme Örgütü), UNWTO

(Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü), UPU (Dünya Posta Birliği), WCO (Dünya Gümrük Örgütü), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WTO (Dünya Ticaret Örgütü-gözlemci)

1.2. Coğrafi Konumu ve İklimi

Azerbaycan, Orta Asya, Orta Doğu ve Ön Asya'nın tam ortasında (Büyük Kafkaslar ile Küçük Kafkaslar arasında), tarihi ve ticari geçit yollarının üzerindedir. Kuzeyinde Gürcistan (480 km) ile Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyeti (390 km), güneyinde İran İslam Cumhuriyeti (756 km), batısında Ermenistan (1.007 km) ve Türkiye Cumhuriyeti (Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile (11 km) uzunluğunda ortak sınırı bulunmaktadır, doğusunda ise Hazar Denizi yer almaktadır.

86.600 km²'lik toplam araziye (%11,5 orman, %1,6 su havzası, %50 tarıma elverişli topraklardır ki, bunun %27'si otlaklar ve %36,9 diğer topraklardır) sahip olan Azerbaycan 44-52 doğu meridyenleri ve 38-42 kuzey paralelleri üzerinde yerleşmektedir. Dünyada en büyük göl olan Hazar Denizi 400.000 km² büyüklüğünde olup, en derin yeri 1.025 metredir. Azerbaycan'ın ortalama deniz seviyesinden yüksekliği 657 metredir. Dağlık arazi Büyük Kafkas, Küçük Kafkas ve Talış Dağlarından oluşur. Kür-Aras ovası en büyük düzlüktür.

İklim açısından büyük çeşitlilikler taşıyan Azerbaycan dünyadaki 11 iklim kuşağından 9'unu barındırmaktadır. Doğu ve orta kısımları alçak ve düzlük olduğu için, kışları ılık, yazları çok sıcak geçer. Güney doğu kısmı ise nemli subtropikal iklime sahiptir. Bölgeye düşen yıllık yağış miktarı 1.200-1.400 mm'dir. Diğer bölgeler ise, kurak ve yarı kurak görünüme sahiptir.

1.3. Doğal Kaynaklar ve Çevre

Azerbaycan diğer Kafkas ülkelerine göre geniş topraklara sahiptir. Ülke topraklarının yaklaşık %55'i tarımsal arazilerden, %2,5'i ise kentsel alanlardan oluşmaktadır. Toprakların %12'si ise ormanlık arazidir. Trans- Kafkas ülkeleri içinde çevre kirliliğinin en fazla olduğu ülke Azerbaycan'dır. Yağış miktarı düşük olmakla birlikte Azerbaycan yeterli taze su rezervine sahiptir. Ancak yüzey suyu kirlidir. Nüfusun dörtte biri güvenli suya ulaşmakta sorun yaşamaktadır. Sınai üretimi düşük olmasına rağmen hava kirliliği halen yüksek düzeydedir. Tarımsal arazi verimliliği de uzun yıllar boyunca yetersiz drenaj ve sulama nedeni ile topraktaki tuz oranının artmasına bağlı olarak düşmüştür.

1.4. Siyasi ve İdari Yapı

Azerbaycan Parlamentosu, 31 Ağustos 1991'de ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. Ülkenin yönetim biçimi demokratik, hukuka dayalı, laik, üniter bir cumhuriyettir. Başkanlık sistemi geçerlidir ve Cumhurbaşkanlığı seçimi beş yılda bir yapılmaktadır. Cumhurbaşkanı hem devletin ve hem de icranın başıdır. Azerbaycan Milli Meclisi 125 milletvekilinden oluşmaktadır. Azerbaycan, 10 iktisadî bölgeye ayrılmış olup, bu bölgeler 14 büyükşehir, 66 rayon ve 78 şehirden oluşur. Nahcivan, Azerbaycan ile kara bağlantısı bulunmamasına rağmen Azerbaycan'a bağlı bir özerk cumhuriyettir.

1.5. Nüfus ve İşgücü Yapısı

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin nüfusu 10,37 milyon kişiye yükselmiştir. Nüfusun %54,1'i şehirlerde, %45,9'i ise köylerde yaşamaktadır. Nüfusun %49'u erkek, %51'i ise kadındır. Ülkede çalışabilir nüfus toplam nüfusun %50,09'unu oluşturmaktadır. Azerbaycan, diğer dağılan SSCB ülkelerinde olduğu gibi,

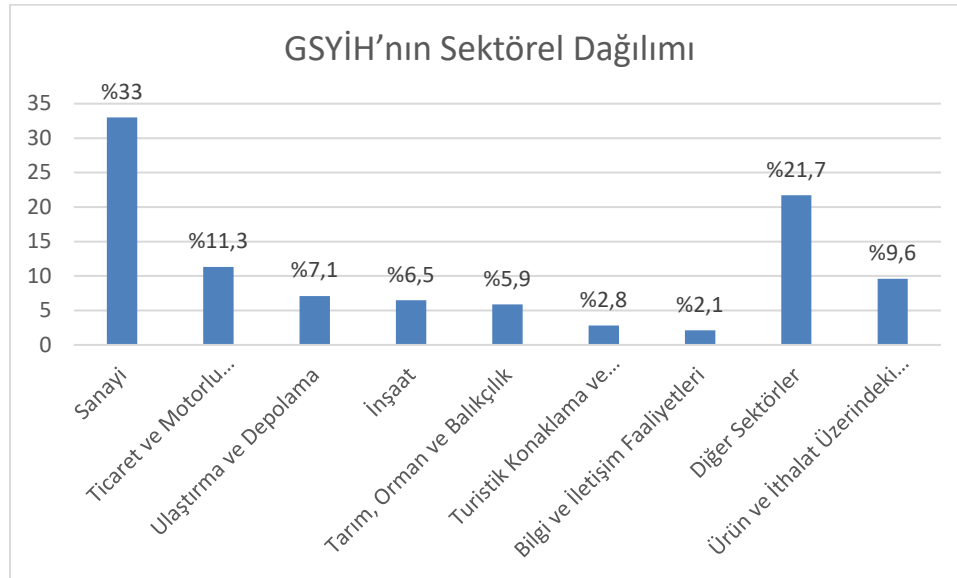
1990'lardan itibaren kentlerde yaşayan nüfusunun bir kısmını kaybetmiştir. Bunda çoğunluğu kentlerde yaşayan etnik azınlıkların ülke dışına göç etmesi önemli rol oynamıştır. 2003 yılından itibaren kentsel nüfusta yeniden artış gözlenmeye başlamıştır. Kentsel nüfusun toplam nüfusa oranı 2010 yılı itibarı ile %53'e çıkmıştır. Kentsel nüfusun artışında petrol sektöründeki gelişmeye bağlı olarak artan yeni iş olanakları etkili olmuştur.

Ülkede 1920'lere kadar Arap alfabesi kullanılmış, 1929 yılında Latin alfabesine geçilmiştir. Ancak, 1939 yılında zorunlu olarak Kiril alfabesine geçilmiştir. 1992 yılında Türkçeden örnek alınarak yeni bir Latin alfabesi oluşturulmuş olup, 2001'den beri zorunlu olarak kullanılmaktadır. Bağımsızlıktan sonra devlet, Rusçanın kullanımını aşamalı olarak kaldırmaya başlamıştır. Ancak Rusça halen yaygın olarak kullanılmaktadır.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

2.1. Temel Ekonomik Göstergeler

2025	
GSYİH	78,870 Milyon \$
GSYİH kişi başına	7.604 \$
Enflasyon	%6,30
Dış borç stoku	6,5 Milyar \$
1\$	1,70 Manat (sabit kur)
Büyüme	%2,76
Asgari ücret	400 Manat (235,29 Dolar)
Ortalama Aylık Ücret	1.100,60 Manat (647,41 Dolar)

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi, 2025

Ülkenin GSYİH'ndan en büyük payı %33 ile sanayi almakta, buna birlikte GSYİH içinde tarımın payı %5,9'dur.

	2023	2024	2025*	2026*	2027*	2028*	2029*	2030*
GSYİH (Cari Fiyatlar-SAGP Milyar \$)	72,43	74,32	78,87	81,87	85,79	90,33	95,37	100,9
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar- %)	1,4	4,1	3,5	2,5	2,4	2,4	2,5	2,5
Kişi Başına Düşen GSYİH (Cari Fiyatlar- \$)	7.152,00	7.251,00	7.604,00	7.800,00	8.077,00	8.403,00	8.767,00	9.165,00
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	8,8	2,2	5,7	4,5	4	4	4	4
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	5,5	5,4	5,3	5,3	5,2	5,2	5,1	5
İşsizliğin Toplam İşgücüne Oranı (%)	5,5	5,4	5,3	5,3	5,2	5,2	5,1	5

Kaynak: IMF

*: Tahmin

Toplam İhracat: 27 Milyar ABD Doları (2024)

Toplam İthalat: 21 Milyar ABD Doları (2024)

Yeniliklere hızla adapte olan Azerbaycan, SSCB'nin dağılması ile uzmanlaşma ve iş bölümüne dayalı ekonomik yapılanmanın sona ermesine, Ermenistan savaşı ve Çeçenistan sorunu nedeniyle, ülke sanayii için gereken ara mallarının ithalat yollarının kapanmasına rağmen bütün bu darboğazları aşmayı başarmıştır.

Petrol fiyatlarının yüksek seyrettiği dönemde hızla büyüyen ve parlak bir dönem geçiren Azerbaycan, 2014'ün yarısında görülmeye başlanan petrol fiyatlarındaki düşüşten en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Gelirlerin azaldığı, bir yıl içinde %100'ü bulan devalüasyonlar sonucunda risklerin önlenmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için gerekli olan kapsamlı bir reform hazırlığına girilmiştir. İlk aşamada, gümrükler, transit geçişler, bankacılık ve vergi sistemi ile üretim ve ihracat teşviklerinde bunun yansımaları görülmüştür. Son olarak, Azerbaycan'ın ekonomisini çeşitlendirmek amacıyla oluşturduğu uzmanlar grubunun uzun süredir üstünde çalıştığı, milli ekonomiye ve on bir farklı sektöre ilişkin stratejik yol haritaları Cumhurbaşkanı Aliyev tarafından 6 Aralık 2016 tarihinde onaylanmıştır.

Azerbaycan ekonomisinde, sanayi sektörünün önemli bir bölümünü yaklaşık 20 yıl önce kurulan ağır sanayi oluşturmaktadır. Ağır sanayi içinde en önemli sektörler demir, alüminyum ve çimento olup, çoğu petrol sanayinin gelişiminden sonra ihmal edilmiştir. Ülke sanayisinin tekrar canlanmasına yönelik olarak, Azerbaycan'da 2014 yılı "sanayi yılı" ilan edilmiştir. Reel sanayi üretiminin hızla düşmesine rağmen, konut inşası, kırsal altyapı çalışmaları ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesinden dolayı inşaat sektörü son iki senedir çok hızlı büyümüştür. Hizmet sektörü de ulaşım ve iletişim alanlarında yaşanan gelişmelerden dolayı hızlı bir biçimde büyümüştür. Bankacılık sektördeki varlığın yarısından fazlasını oluşturan iki devlet bankası tarafından yönetilmektedir. Petrol dışı alanlarda yapılan yatırımların artış kaydetmesine rağmen, IMF, ülkede enerji sektörü dışında kalan iş sektörlerinin halen oldukça zayıf görüldüğüne dikkat çekmektedir. Özellikle, gelişmemiş hukuk sistemi, rekabet koşulları

önündeki engeller ve finansal sistemde yaşanan sorunların petrol dışı alanların büyümesinin önündeki en önemli engeller olduğunu belirtmektedir. Azerbaycan'da ekonominin büyük bir bölümü hala devlet tarafından yönetilmektedir. Pek çok kamu işletmesi kendi alanlarında tekeldir. Söz konusu işletmeler yüksek fiyatlar belirlemekte ve mal arzını kısıtlamakta olup, çoğu zaman mal alımında da önemli bir paya sahiptir.

2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan yabancı yatırımcılar Azerbaycan'ın ekonomik canlanmasında anahtar rolü oynamıştır. Azerbaycan ülkedeki ekonomik sorunların aşılması ve istikrarın sağlanması neticesinde özellikle petrol çıkarma ve işleme sanayii bakımından yabancı yatırımcılar açısından çok cazip bir pazar haline gelmiştir. Ülke ekonomisi çift yapıldır. Bir yandan petrol (hidrokarbon) ve ona bağlı hizmetler ile müteahhitlik sektörlerinde hızlı bir gelişme eğilimi gözlenirken, diğer yandan petrol dışı sanayi sektörlerinde yatırım eksikliği gözlenmektedir.

Bunun sonucunda petrol dışı sektörlerde düşük istihdam, yetersiz vergi geliri ve ihracat dolayısıyla da ithal ürünlerinde rekabetle başa çıkamama gibi sorunlar yaşanmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların önemli kısmı petrol üretimi ve çıkarımı alanlarına olmuştur. Sermaye yatırımlarının %60 gibi önemli bir oranı hidrokarbon sektöründedir. Son on yıl içerisinde Azerbaycan'a yönelik gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırım girişleri, büyük ölçüde Azerbaycan'ın cari açıklarını finanse etmiş ve ekonomik büyümenin itici gücü olmuştur.

Doğrudan Yabancı Yatırım İstatistikleri

Veriler	2020	2021	2022	2023	2024	2025*	2026*	2027*	2028*	2029*
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	507	-707	1.800	2.000	2.400	3.000	3.001	3.002	3.002	3.002
Ülke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	1,19	-3,10	2,90	3,00	3,20	3,60	3,30	3,00	2,70	2,50
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	66.936	65.228	67.028	69.028	71.428	74.428	77.429	69.610	72.612	75.614
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	-825	-77	-1.900	-1.900	-1.899	-1.989	-1.987	-3.600	-3.600	-3.600
Ülke dışına yapılan doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	57.052	57.129	59.029	60.929	62.828	64.726	66.623	72.477	76.077	79.677

Kaynak:EIU

*: Tahmin

2.3. Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Azerbaycan esas itibariyle petrol ve doğal gazın üretim ve ticaretine bağlı bir ekonomik yapı arz etmesine rağmen, ülke yönetimi petrol dışı alanlarda yatırımların artırılarak, petrol dışı ekonominin GSYİH içerisindeki payını artırmayı hedeflemektedir. Tarım, hayvancılık, konservecilik, yol, su, enerji nakil hatları, kimya sanayi, sağlık hizmetleri ve çevre sağlığı öncelikli yatırım alanları olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Azerbaycan'ın kalkınma hamleleri önündeki en önemli engeli serbest piyasa ekonomi mantığının henüz yeterince anlaşılabilmiş olmayışıdır. Piyasada tekilci iktisadi tercihlerin etkinliği açıkça görülmektedir. İdare her ne kadar petrol dışı sektörlerin gelişmesini öngörmekteyse de bu düşüncenin gerçekleşmesinin zaman alacağı tahmin edilmektedir.

3. SEKTÖRLER

3.1. Tarım

Azerbaycan Cumhuriyeti ekolojik zenginliği ile tarım ve hayvancılık için uygun ve geniş topraklara sahiptir. Yaklaşık 48 bin km² olan toplam alanın yarısından fazlası tarım alanlarından oluşmakta olup ekilebilir alan yaklaşık 20 bin km² dir. Devlet, politika olarak petrole bağımlı yapıyı kırarak tarıma dayalı kırsal ekonomiyi geliştirmeye çabalamaktadır. Toplam işgücünün %36'sı tarım sektöründe istihdam edilmektedir. GSYİH'da %'lik 5,5 bir paya sahiptir. Tarımsal üretimin %50.1'i ürün yetiştirme, %49.9'u ise hayvancılık faaliyetinden oluşmaktadır. Tarımda, Sovyetler birliği döneminden kalma kollektif mülkiyete dayalı kolhoz ve sovhoz işletmeleri tarafından üretim yapılmakta iken yapılan ıslahat ve özelleştirme programı çerçevesinde özel mülkiyete dayalı üretim yapısına geçilmiştir.

Azerbaycan'ın başlıca tarım ürünleri pamuk, tütün, çay, sebze ve meyvedir. Ham ipek üretimi ve buna bağlı olarak dut ağacı tarımı da oldukça yaygındır. İyi kalitede zeytin üretilmekte olup, zeytinyağı ve sabun üretimi gerçekleştirilmektedir. Ülkede bazı bölgelerde fındık, çay gibi ürünler de üretilmektedir.

Tarımsal Üretimde Yeterlilik Durumu			
Buğday	%57	Toplam Meyve	%116
Arpa	%94	Üzüm	%95
Mısır	%87	Kırmızı Et	%87
Baklagiller	%60	Süt	%83
Patates	%90	Yumurta	%100
Toplam Sebze	%110	Balık ve Deniz Ürünleri	%81
Domates	%131		

Kaynak: (Nesirov, 2021)

Petrolde sonra ihracatta en önemli ikinci sektör olmasına rağmen tarım sektörünün ihracat gelirlerindeki payı 2023 yılı verilerine göre %5 civarındadır. Söz konusu istatistiklerin ülkenin en büyük konsorsiyumunun petrol ihracatına ilişkin verileri kapsamaması nedeni ile tarımın ihracat gelirleri içindeki payı gerçekte çok daha düşüktür. 1990'lar boyunca önemli üretim kaybı yaşayan sektör, 1998'den itibaren pozitif büyümeye geçmiştir. Sektör ülkenin gıda ihtiyacını karşılayamamakta ve hala büyük ölçüde devlet sübvansiyonları ile ayakta durmaktadır. Sektörün toplam üretime katkısının düşük değerlerde seyretmesinin başlıca nedeni sektördeki yapısal verimsizlik ve aynı zamanda petrol sektöründeki hızlı gelişmedir. Toprak Reformu kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Hükümet kollektif şirketler (Kolhozlar) ve devlet çiftliklerini (Sovhozlar) büyük ölçüde tasfiye etmiştir. Bu durum,

sektörde küçük holdinglerin hâkim hale gelmesine neden olmuştur. Özel çiftliklerin ortalama büyüklükleri 8 hektarın biraz üzerindedir. Bununla birlikte özel çiftliklerin sayısı sektördeki birleşmeler sayesinde azalmaya başlamıştır. Özel çiftlikler iç pazarın ihtiyaçlarına göre üretim yapmaktadır. Finansman sorunları nedeni ile modern ekipman, gübre ve diğer gerekli girdilere ulaşmada sorunlar bulunmaktadır. Bitkisel üretimde verimsizlik, kaliteli tohum yetersizliği gibi etkenler sektörün büyümesine engel olmaktadır. Kırsal altyapının yetersiz olması da büyümenin önündeki diğer bir engeldir. Altyapı eksiklikleri nedeni ile çiftçiler perakende pazarını geliştirememektedir.

Ayrıca Bakü Tiflis Kars Demiryolu projesi ile tarımsal ürünlerin nakliyesinin önünün açılması öngörülmüştür. Azerbaycan ile yapılan ticaret anlaşmasıyla tohumculuk sektörünün Azerbaycan'a girişi ve faaliyetleri kolaylaştırılmıştır. Diğer yandan ülkemiz, tohumculuk sektörüne bazı kolaylıklar getirmesi bakımından Azerbaycan ile bitkisel ürünlerin ticaretini kolaylaştırmayı öngören "Bitki Koruma ve Karantina Alanında İş birliği" anlaşması imzalamıştır. Bu sayede Türkiye'den buraya ihraç edilen tohumlarda kural olarak konulan 3 ila 4 yıl gibi bekleme süresinin kısaltılması konusunda önemli bir adım atılmıştır. Ayrıca Azerbaycan için TİKA aracılığıyla arıcılık, hayvancılık, kırsal kalkınma ile ilgili projeler yürütülerek BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile iş birliği çerçevesinde de Azerbaycan'dan gelen projeleri hibe yoluyla desteklenmiştir. TİKA da "Bal-Süt-Ekmek" üçlemesiyle arıcılık, süt sığırcılığı ve buğday yetiştiriciliği alanında uyguladığı projelerle Azerbaycan'da tarımın gelişmesine destek vermektedir.

Azerbaycan, iklim ve toprak yapısı bakımından tarıma uygun bir ülkedir. Uygun iklim koşulları Azerbaycan'da çok zengin ürün çeşidinin yetiştirilmesine imkân sağlamasına rağmen, bağımsızlığın ilk yıllarında makine ve ekipman yetersizliği, kaliteli tohum ve gübre kullanılmaması ve bankacılık mevzuatındaki yasal eksiklikler sonucu tarımsal kredilerin açılmaması nedeniyle ülkenin potansiyelinden yeterince istifade edilememektedir. Son yıllarda petrol fiyatlarının önemli bir şekilde azalması ve Azerbaycan'da yaşanan ekonomik kriz ülkenin tarım potansiyelini ön plana çıkarmıştır. Tarım sektörünün gelişimi için son dönemlerde devlet tarafından uygulanan projelerin yoğunlaşması, söz konusu sektörün ülke için önemini daha da arttırmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti Çevre ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre, Azerbaycan'ın toplam toprak fonu 8.641,0 milyon hektardan fazladır. Bunun 4,77 milyon hektarı tarıma yararlı, aynı zamanda 1,43 milyon hektarı sulanan topraklardır. Ülkenin 3.240,0 milyon hektarı veya %37,4'ü kullanılmayan (tuzlaşmış, bataklık, erozyon) topraklardır. Ülke topraklarının %36,4'ü değişik derecede erozyona maruz kalmıştır. Toprak tuzluluğu Azerbaycan'da en büyük eko coğrafi problemlerden biridir. Ülkenin sulanan topraklarının (1,43 milyon hektar) 600 bin hektardan çoğu tuzlaşmış ve bunun 224 bin hektarı ileri derecede tuzlaşmış topraklardır. Azerbaycan'ın yerüstü su rezervleri 30 milyar m³, yeraltı su rezervleri ise yaklaşık 9 milyar m³ civarındadır. Toplam gücü 21,4 km3 olan 140'a yakın baraj, 8.000 artezyen kuyusu bulunmaktadır. Su kanallarının uzunluğu 90.000 km civarındadır. Azerbaycan nüfusunun %45,5'i köylerde yaşamaktadır. Toplam 4.248 köy bulunmaktadır. Azerbaycan'da 2021 yılında tarım ve hayvancılık ürünlerinin değeri 9.163,47 milyon **manat** olarak gerçekleşmiş olup, bunun da 4.652,4 milyar manatını hayvancılık, 4.511,0 milyon manatını ise bitkisel ürünlerin üretiminden oluşturmaktadır. 2020 yılına kıyasla tarım ve hayvancılık sektörü %7,2, aynı zamanda tarım ürünlerinde %11,7, hayvancılık ürünlerinde ise %3,4 artış kaydedilmiştir.

3.1.1. Tohumculuk

Tohumculuğun geliştirilmesi için Türkiye'deki başarılı çeşitlerin Azerbaycan'da denenip dağıtıldığı çalışmalar 1992 yılından bu yana fasılalarla devam etmektedir. Son yıllarda tahılcılık ve tohumculuk işletmelerine hayati önemi haiz danışmanlık desteği verilmektedir. Azerbaycan'da sertifikalı tohumculuğun geliştirilmesine yönelik 1995 yılından itibaren hayata geçirilen faaliyetlerin kurumsal bir yapı aracılığıyla sürdürülmesi ve Türkiye ile Azerbaycan kökenli çeşitlerin denenmesi, iyileştirilmesi ve uygun çeşitlerin üretilmesi amacıyla 2001 yılında Haçmaz Bölgesi'nde Azerbaycan-Türkiye Tohumculuk ve Araştırma Ortak Kurumu kurulmuştur. Kurum'da çiftçilerin eğitim almaları için Çiftçi Eğitim Merkezi kurulmuş ve personel için eğitim programları düzenlenmiştir. Kurum'da yürütülen tohumculuk çalışmaları sonucunda, ürün verimliliğinde %25-30 düzeyinde artış sağlanmıştır. TİKA tarafından Türkiye'den getirilen tohumların deneme ekimleri sonucunda, "elit ve birinci sınıf" olarak yıllık ortalama 500-600 ton kaliteli tohum üretilerek, ülkenin çeşitli bölgelerindeki tohum üretimi ile meşgul olan çiftçilere dağıtılmaktadır. Kurumda üretilen "elit ve birinci sınıf" sertifikalı tohumlar ülke ihtiyacının yaklaşık %20'sini karşılamaktadır. İşletim protokolü biten söz konusu kuruma ilişkin yeni protokol, 12 Eylül 2012 tarihinde imzalanmıştır. Türkiye'nin tohumculuk alanında sahip olduğu bilgi, deneyim ve teknik tecrübenin Azerbaycan-Türkiye Tohumculuk ve Araştırma Ortak Kurumu özelinde Azerbaycan ile paylaşılması, Kurum'da "elit ve birinci sınıf" sertifikalı tohum üretiminin artırılmasına ve üretilen kaliteli tohumların geniş ekim alanlarında uygulamasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin Azerbaycan İle Tohum Ticaret Verileri

2024 yılında Türkiye'nin toplam 338 milyon dolarlık tohum ihracatı içerisinde Azerbaycan'a 13,2 milyon dolarlık tohum ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Ana ihracat kalemlerimiz: Pamuk, mısır, patates, soğan, hıyar, buğday, yonca tohumlarıdır.

Türkiye'nin Azerbaycan ile Tohum Ticareti (2024 TÜİK)

HS12 adı	Ölçü adı	İhracat Miktar 1	İthalat Miktar 1	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Pamuk	KG	2.572.579	0	7.237.882	0
Mısır	KG	287.304	0	1.125.911	0
Patates	KG	899.544	0	715.864	0
Soğan	KG	15.881	0	633.334	0
Hıyar	KG	1.381	0	496.251	0
Mısır	KG	99.013	0	492.144	0
Buğday	KG	622.140	0	489.664	0
Yonca	KG	113.920	0	461.791	0
Mısır (tatlı)	KG	35.001	0	347.034	0
Pancar (Şeker)	KG	1.018	0	197.117	0
Kavun	KG	868	0	171.821	0
Mısır	KG	21.913	0	144.971	0
Ayçiçeği	KG	8.448	0	110.049	0
Domates	KG	17	6	104.954	69.955
Biber	KG	15	0	90.200	0
Buğday	KG	144.200	0	76.796	0
Arpa	KG	84.800	0	61.328	0
Soya	KG	32.675	0	60.464	0

Nohut	KG	18.000	0	27.936	0
Pancar (kırmızı)	KG	508	0	22.760	0
Patlıcan	KG	30	0	21.864	0
Isпанak	KG	5.793	0	21.240	0
Arpa	KG	27.044	0	20.886	0
Çeltik	KG	14.960	0	20.271	0
Tritikale	KG	40.300	0	19.427	0
Bakla	KG	12.150	0	12.150	0
Turp	KG	376	0	5.788	0
K. Fasulye	KG	550	0	3.305	0
Çim (italyan)	KG	2.000	0	2.000	0
Marul	KG	76	0	1.896	0
Diğer (sebze)	KG	37	0	1.339	0
Havuç	KG	20	0	645	0
Haşhaş	KG	9	0	90	0
Çayır otları	KG	11	0	64	0
Bezelye (yem)	KG	12	0	31	0
Yulaf	KG	2	0	22	0
Hardal	KG	2	0	12	0
Baş salata	KG	2	0	7	0
Mısır	KG	3	0	7	0
Çim (İngiliz)	KG	2	0	4	0

Türkiye'nin Azerbaycan İle Fidan Dış Ticaret Verileri (2024 TÜİK)

HS12 adı	Ölçü adı	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İthalat Miktar 2	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Diğer köklendirilmemiş çelik ve daldırmalar	KG	50	0	0	0	2.450	0
Asma; aşılı veya köklendirilmiş	KG	350	0	0	0	10.050	0
Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar (asma HARIÇ)	KG/ADET	865.018	1.587.019	0	0	3.978.633	0
Canlı narenciye fide ve ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	227.800	30.100	0	0	41.350	0
Canlı fıstık çamı fide ve ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	10.846	75	0	0	12.291	0
Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı diğer ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	1.597.741	2.664.500	0	0	4.826.532	0
Sebze ve çilek fideleri	KG	8.875	0	0	0	30.177	0
Keçiboynuzu tohumu (diğer hallerde)	KG	3	0	0	0	23	0

Türkiye'nin Azerbaycan İle Süs Bitkileri Dış Ticaret Verileri (2024 TÜİK)

HS12 adı	Ölçü adı	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İthalat Miktar 2	İhracat Dolar	İthalat Dolar
----------	----------	------------------	------------------	------------------	------------------	---------------	---------------

Yumrular, yumrulu kökler, küçük soğanlar, sürgün başları ve rizomlar (dinlenme halinde)	KG/ADET	3	3	0	0	6	0
Diğer köklendirilmemiş çelik ve daldırmalar	KG	50	0	0	0	2.450	0
Rhododendronlar ve açelyalar; aşılı veya aşısız	KG/ADET	1.054	470	0	0	5.597	0
Gül çelikleri, daldırmaları veya köklendirilmiş; aşılı veya aşısız	KG/ADET	38.438	30.175	0	0	19.436	0
Diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş çelikleri	KG/ADET	23.709	1.526.359	0	0	54.590	0
Diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş fidanları	KG/ADET	18.548	15.394	0	0	41.681	0
Kozalaklı ve yaprak dökmeyen açık hava canlı ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	1.858.937	410.642	0	0	2.109.969	0
Canlı açık hava diğer ağaç ve çalıları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	1.519.620	1.061.214	0	0	1.783.919	0
Diğer açık hava bitkileri	KG	278.522	0	0	0	151.926	0
Oda bitkilerinin köklendirilmiş fidanları (kaktüsler hariç)	KG/ADET	86.150	12.000	0	0	16.500	0
Oda bitkileri; tomurcuklu/çiçek açmış çiçekler (kaktüsler hariç)	KG/ADET	16.205	113.649	0	0	115.967	0
Diğer oda bitkileri	KG/ADET	33.827	16.667	0	0	84.604	0
Güller (taze)	KG/ADET	1	1	0	0	3	0
Karanfiller (taze)	KG/ADET	36.675	1.310.500	0	0	44.164	0
Düğün çiçeği (taze)	KG/ADET	1	1	0	0	15	0
Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme diğer çiçek ve tomurcuklar (taze)	KG/ADET	2.707	82.110	0	0	5.686	0
Buket yapmaya elverişli/kesme çiçek ve tomurcuklar (diğer hallerde)	KG	833	0	0	0	2.175	0
Buket yapmaya elverişli diğer bitki yaprakları ve dalları (sadece kurutulmuş)	KG	65	0	0	0	770	0
Buket yapmaya elverişli diğer bitkilerin kuru yaprakları ve dalları (boyanmış/ağartılmış/emprenye edilmiş)	KG	25	0	0	0	300	0
Genellikle çiçekler için yetiştirilen otsu bitkilerin tohumları	KG	315	0	0	0	759	0

3.1.2. Hayvancılık

Azerbaycan'ın başlıca hayvansal üretimi süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri, yumurta, balıkçılık, arıcılık, ipek böcekçiliği ve yün üretimidir. Azerbaycan'da büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı gerek et gerekse de süt üretimi açısından oldukça önemlidir. Hayvan varlığında yıllara göre artış eğilimi olduğu görülmektedir.

Petrolde sonra ihracatta en önemli ikinci sektör olmasına rağmen tarım sektörünün ihracat gelirlerindeki payı %5 civarındadır. Ülkenin kuruluş ve Ermenistan ile savaş yıllarına tekabül eden 1990'lar boyunca önemli üretim kaybı yaşayan sektör, 1998'den itibaren pozitif büyümeye geçmiştir. Sektör ülkenin gıda ihtiyacını karşılayamamakta ve büyük ölçüde devlet sübvansiyonları ile ayakta durmaktadır. Ülkedeki özel çiftliklerin ortalama büyüklükleri 8 hektarın biraz üzerindedir. Özel çiftlikler iç pazarın ihtiyaçlarına göre üretim yapmaktadır. Finansman sorunları nedeni ile modern ekipman, gübre ve diğer gerekli girdilere ulaşımında sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca "Kırsal Kalkınma Programları Kapsamında Azerbaycan'da Arıcılığın Geliştirilmesi" konulu proje çerçevesinde TİKA tarafından 100

aileye 1.000 adet kovan ve malzemeleri ile 1.000 adet bal arısı kolonisi ve diğer arıcılık malzemelerinin temin ve teslim çalışmaları tamamlanmıştır.

TİKA'nın desteği ile yapılan Azerbaycan'da süt hayvancılığının gelişmesi için ihtiyaç duyulan soy ıslahı ve soy kütüğü çalışmaları, henüz başlangıç aşamasındadır. 'Holştayn Süt Hayvancılığının Geliştirilmesi Projesi'yle ilk defa kayıtlı hayvan-ahır kütük sistemi başlatılmıştır. Türkiye'den getirilen gen-Türk spermaları ile hayvanların ücretsiz suni tohumlaması yapılarak, yüksek süt verimine sahip hayvan soyunun kalitesi korunmaya çalışılmaktadır.

3.1.3. Balıkçılık

Hazar Denizi önemli bir balıkçılık alanıdır. Ancak kirlenme ve kaçak avlanma nedeni ile verimlilikte düşüş gözlenmektedir. 2006 yılında mersin balığı stoklarının korunması amacı ile Azerbaycan, Rusya, Kazakistan ve Türkmenistan'dan havyar ticaretine CITES tarafından (the International Convention on International Trade in Endangered Species) geçici yasak getirilmiştir.

3.2. Enerji

Petrol ve gaz üretimi ile rafine edilmesi ülke ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. British Petrol (BP) tarafından yayınlanan Review of World Economy isimli kaynağa göre ülkenin 7 milyar varillik kanıtlanmış petrol rezervi bulunmaktadır. Söz konusu rakam, dünya rezervlerinin 0,6'sına tekabül etmektedir. Ülkenin rezerv/üretim oranı ise 29,3'tür. Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) verilerine göre ise ülkenin kanıtlanmış petrol rezervleri 17,5 milyar varildir.

Azerbaycan mevcut petrol üretimini 3 farklı boru hattı yoluyla ihraç etmektedir. Üretimin %80'lik bölümü Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) yoluyla ihraç edilmektedir. Bu yolların dışında karayolu ve demiryolu gibi ulaşım biçimleri de ihracat sürecinde kullanılmaktadır.

Bununla birlikte SOCAR ülkenin petrol üretiminin %20'lik bölümünü karşılamakta, geriye kalan bölüm ise BP yönetimindeki Azerbaijan International Operating Company (AIOC) tarafından yapılmaktadır. Bu konsorsiyumu oluşturan diğer firmalar ise Chevron, Statoil, Türkiye Petrolleri, ExxonMobil'dir. BP 1992 yılından itibaren ülkedeki en önemli yatırımcı konumunu sürdürmektedir. Ülkedeki diğer önemli boru hatları Baku-Novorossiysk ve Baku-Supsa hatlarıdır. Türkiye, Azerbaycan enerji sektöründe; TPAO aracılığı ile güçlü bir şekilde varlığını sürdürmekte olup, 3.2 milyar \$'ı aşan yatırımı ile bir Türk kamu şirketinin yurtdışında gerçekleştirdiği en büyük yatırımı gerçekleştirmektedir. Bu projelerde TPAO; ACG (AzeriÇıralı-Güneşli) Projesi (%6,75), Şah Deniz Projesi (%9), Alov Projesi (%10) hisseleri oranında yer almaktadır. Ayrıca, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Ham Petrol Boru Hattı Projesini hayata geçirmek amacıyla kurulan BTC Co.'da %6,53, Şah Deniz gazını taşıyacak Güney Kafkasya Doğal Gaz Boru Hattı projesinde ise %9 hisseyle yatırımcı konumundadır. Azerbaycan'ın başta petrol üretimi olmak üzere enerji kaynakları ihracatı Türkiye'nin ekonomik yapısı ve transit ülke konumu dolayısıyla önem taşımaktadır. Özellikle sanayi üretimi bakımından ithal edilen yer altı zenginliklerine bağlılık başta olmak üzere coğrafi konum olarak bölge zenginliklerinin ihraç pazarlarına aktarılması bakımından da önemli bir konumdur. Bu bakımdan arz güvenliğinin sağlanması ve enerji ihtiyacının karşılanması anlamında da Türkiye-Azerbaycan arasındaki iş birliği önem taşımaktadır. Türkiye'nin gaz ihtiyacının yaklaşık %20 sinin Azerbaycan'dan karşılanmakta olduğu ve Faz-2 gazının belirli bir kısmının da Türkiye'ye verilmesi durumunda, 2015 yılından sonra bu oranın %30'lara ulaşmasıyla Azerbaycan-Türkiye arasındaki enerji iş birliğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Azerbaycan'ın 5,2 GW elektrik üretim kapasitesi bulunmaktadır. Elektrik tüketiminin yaklaşık %85'i ülkedeki sekiz termik santralde ve geri kalan altı hidroelektrik santralde gerçekleştirilmektedir. Söz konusu güç santrallerinin tamamı devletindir. Ülkenin elektrik üretim kapasitesinin 10 GW'ye yükseltilmesi amacı ile iki yeni güç istasyonu inşaat sürecindedir. Ancak eskimiş teknoloji ve transmisyon kayıpları nedeni ile elektriğin bir kısmı Rusya, Türkiye ve İran'dan ithal edilmek zorunda kalınmaktadır. Sanayi sektöründe tüketimin gerilemesine rağmen Azerbaycan enerji konusunda verimsizdir. Elektrik sektörü büyük ölçüde sübvansede edilmektedir. Bakü ve çevresinde enerji sıkıntısı yaşanmamasına rağmen kırsal kesimlerde sık sık elektrik kesintileri olmaktadır. Elektrik dağıtım ağı beş bölgeye bölünmüştür. Elektrik dağıtım işi özel şirketler tarafından uzun vadeli sözleşmelerle yürütülmektedir.

Ürün Adı	2023
Elektrik (tWh)	29,3
Ham Petrol (Milyon ton)	7,8
Doğal Gaz (Milyar m ³)	48,3

Azerbaycan enerji sektörü, ülke ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. 2024 yılı itibarıyla ülkede yaklaşık 29 milyon ton ham petrol ve 50 milyar m³ doğal gaz üretimi gerçekleştirilmiştir. Elektrik üretimi ise 28,4 TWh civarında seyretmektedir. Doğal gaz üretiminde artış eğilimi devam ederken, petrol üretimi uzun vadede nispeten durağan bir seyir izlemektedir. Bu yapı, Azerbaycan'ın özellikle doğal gaz ihracatında stratejik önemini artırmaktadır.

3.3. Sanayi

Azerbaycan sanayisi petrol ve petrol ürünleri üzerine kurulmuştur. Azerbaycan dünyada ilk rafinerinin kurulduğu, ilk petrol tankerlerinin kullanıldığı ve denizden ilk petrol çıkaran ülkedir. Azerbaycan'ın 2015-2020 dönemini kapsayan Sanayi Kalkınma Programına göre sanayide modernizasyon, petrol dışı ürün ihracatının artırılması, bilim ve teknoloji yoğun üretim, devlet teşvik mekanizması ve yatırım çekme faaliyetlerinin artırılması hedefleri bulunmaktadır.

Gıda sanayinde; üretilen başlıca ürünler et ve süt ürünleri, deniz mahsulleri, fırın ve pasta ürünleri, şeker, yağ, içecek, tütün mamulleri, çay, konserve ve şekerlemedir.

Petrokimya sanayinde başlıca ürünler benzin, motorin, motor yağı, propilen, bitüm, polietilen, iyot, izopropil alkol ve boya malzemeleridir. Petrokimya alanında son yıllarda ciddi yatırımlar yapan Azerbaycan'da 2011 yılında Hazar Denizi kıyısında Sumgayıt Kimyasal Endüstri Parkı kurulmuştur. Söz konusu parkta üretilen ürünler tarım, inşaat, paketlenme, otomotiv ve ilaç dahil kişisel bakım ürünlerinde kullanılmaktadır.

Azerbaycan'ın zengin petrol ve doğal gaz kaynaklarına sahip olması neticesinde sanayinin temelini kimya, petro-kimya, makina imalat sanayi oluşturmuştur. SSCB'deki Cumhuriyetlerin birbirine bağımlılığını artıran, bir anlamda zorunlu kılan bir ekonomik ve siyasi yapı arz etmesi sonucu, bağımsızlığın ilk yıllarında sanayi tesislerinin birçoğunda çok eski teknoloji ile üretim yapılması, hammadde ve yedek parça yokluğu gibi sebepler, ülke ihtiyaçlarının çok üstünde kapasiteye sahip bu fabrikaların kapasitesinin çok altında üretim yapmasına ya da kapanmasına neden olmuştur. Sanayi

üretiminde de 1995 yılına kadar çok büyük düşüşler yaşanmış ancak, alınan tedbirler neticesinde 1996 yılı ikinci yarısından itibaren olumlu gelişmeler görülmeye başlamıştır. Sanayileşmede esas hedef, petrol ve petrol ürünlerine olan bağımlılığı azaltarak, ekonominin diğer alanlarında gelişmeyi sağlamaktır. Bunun için KOBİ'lerin gelişmesini sağlamak, tarımsal sanayiye yenileştirmek, iyi bir eğitimle insanların bilgi ve becerilerini artırmak, nakliyenin, iletişimin güçlendirilmesi hedef olarak görülmektedir.

Bu çerçevede, 2014 yılı Azerbaycan'da "Sanayi Yılı" ilan edilmiş ve Azerbaycan Cumhurbaşkanının 26 Aralık 2014 tarih ve 964 sayılı Kararı ile "Azerbaycan Cumhuriyetinde sanayinin geliştirilmesine ilişkin 2015-2020 dönemi Devlet Programı" onaylanmıştır.

3.4. Madencilik

Azerbaycan yeraltı kaynakları bakımından çok zengin bir ülkedir. Başlıca kaynakları, kurşun, çinko, bakır, demir cevheri, barit, alüminyum, kobalt, arsenik, mermer, kireç taşı, siyanit, maden tuzu ve kaya tuzudur. Az miktarda altın ve gümüş gibi değerli madenler de bulunmaktadır. Azerbaycan'da 2019 yılında Maden sektöründe petrol hasılatı %3,3 azalmış, doğal gaz hasılatı ise %27,7 oranında artmıştır. Azerbaycan ekonomisinin en önemli ayağını petrol ve gaz oluşturmaktadır. 2019 yılında ham petrol üretimi 37,5 milyon ton, gaz üretimi 35,6 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılının aynı dönemine göre maden sektöründe gaz hasılatı %17,0 oranında artmış, petrol hasılatında ise %3,4 oranında azalma kaydedilmiştir. Ayrıca yer altı kaynaklarından alümin, mis, polimetale maden yatakları açısından da zengindir. Ülkenin küçük Kafkas bölümünde maden yatakları daha çoktur. Burada mangan, tıtan, kromit, bakır, polimetale, sürme, altın, gümüş, molibden v.s. yatakları mevcuttur.

3.5. Turizm

Zengin bir kültürel mirasa ve doğal güzelliklere sahip olan Azerbaycan'a gelen turist sayısı her geçen yıl artmaktadır. Ülkede Bakü başta olmak üzere, yaz-kış turizmine (Şahdağ Milli Parkı gibi) yönelik önemli yatırımlara başlanmış olup, bunların önemli bir kısmı tamamlanmış bulunmaktadır. Türkiye, Azerbaycan'a Rusya ve Gürcistan'ın ardından en fazla turist gönderen 3. ülke konumundadır.

Azerbaycan son dönemde turizm alanında da yabancı yatırım çekmektedir. Dünyadaki belli başlı otel zincirlerinin başta Bakü olmak üzere ülkedeki şehirlerde otel yatırımı gerçekleştirdikleri görülmektedir. Başlıca gezilecek yerleri Bakü, Gence, Şeki, Şirvan (Ali Bayramlı), Gobustan Milli Parkı, Naftalan ve Haçmaz'dır.

3.6. İnşaat ve Mühendislik Hizmetleri

İnşaat ve mühendislik hizmetleri faaliyetleri petrol ve gaz sektörlerindeki gelişmeye yakından bağlıdır. Petrol ve gaz boru hatları ile hidrokarbona bağlı altyapı inşaatları sektörün canlanmasında önemli rol oynamıştır. Türk firmaları Azerbaycan'da önemli inşaat işlerini gerçekleştirmektedir.

3.7. Ulaştırma ve Telekomünikasyon

Azerbaycan'dan yaklaşık 20 ülkeye doğrudan uçuş yapılmaktadır. Türkiye ile Azerbaycan arasındaki uçuşlar Nahcivan, Gence ve Bakü olmak üzere 3 kente yapılmaktadır.

Havalimanı sayısı ve ihracat-ithalat gümrük kapısı sayısı	9 Havalimanı (5'i Uluslararası)
---	---------------------------------

Denizle olan bağlantısı (kıyısı var/ yok)	Hazar Denizi
Liman Bağlantısı	Var

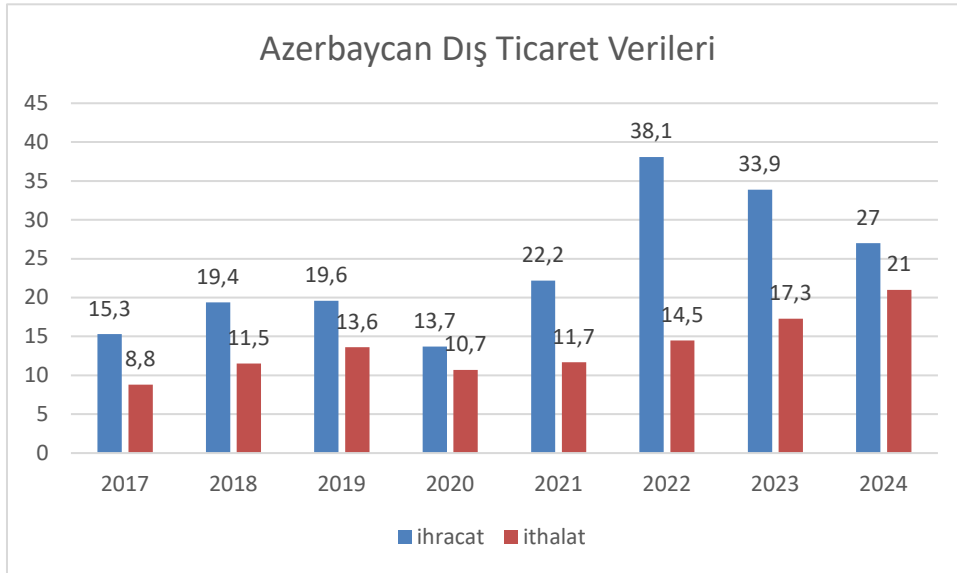
Kaynak: (Anonim a, 2022)

Azerbaycan'ın telekomünikasyon altyapısı henüz yeterince gelişmemiş olsa da bu alanda büyük yatırımlar yapılmaktadır. Azerbaycan'da petrolden sonra en fazla yabancı yatırımın yapıldığı alan bilgi ve iletişim teknolojileridir.

4. TİCARET

4.1. Genel Durum

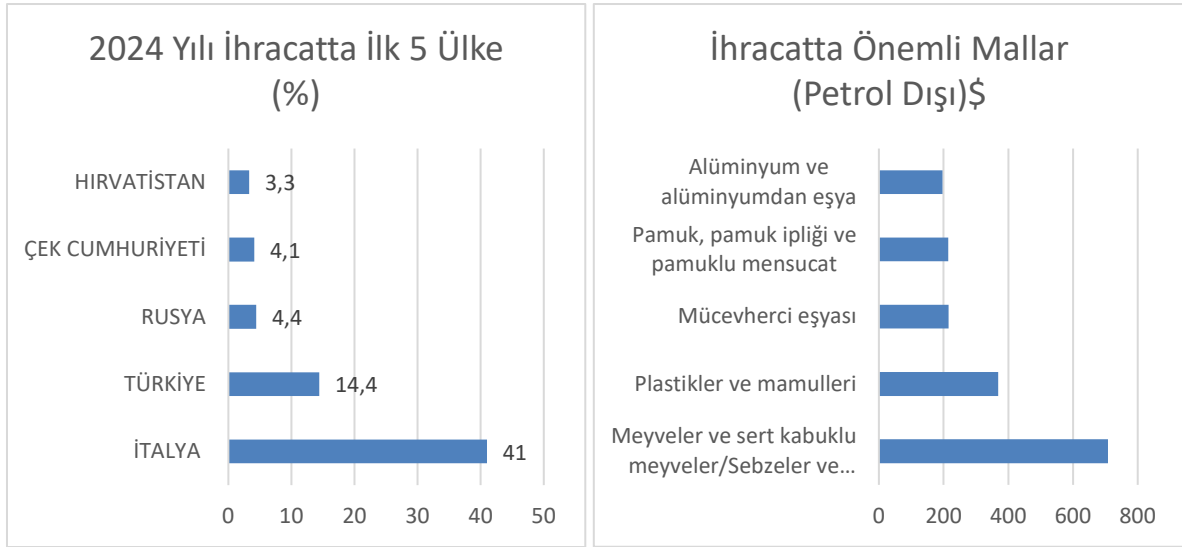
Azerbaycan'ın ticaret yaptığı başlıca ülkeler İtalya, Rusya, Türkiye, Çin, Hindistan, ABD ve Almanya'dır. Önemli ihraç ürünleri ham petrol ve türevleri, sebze/meyve, plastik ürünleri, gıda ürünleri, alüminyum ve tekstil, önemli ithal ürünleri ise makine ve ekipmanları, otomotiv ve tütün mamulleridir.

Kaynak: Trademap (milyon ABD Doları)

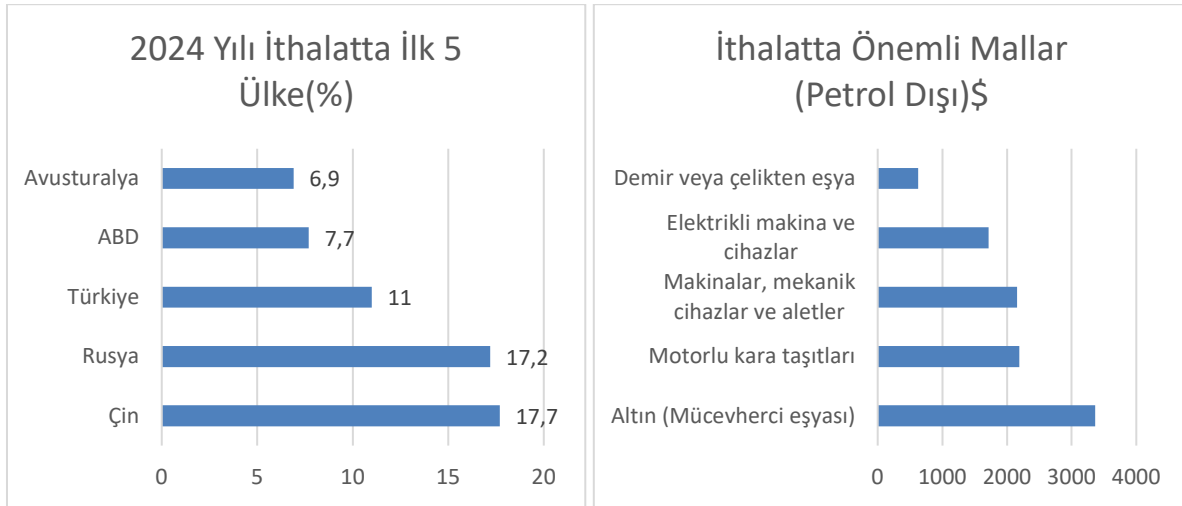
Azerbaycan'ın Genel Dış Ticaret Seyri (milyar \$)

Petrol ve doğalgaz Azerbaycan'ın ihracatında yüzde 90 paya sahiptir. İthalatında ise yüzde 80 civarında mamul maddeler yer almaktadır. Bu bakımdan ihracatında önemli bir zorlukla karşılaşmamaktadır. Maktu gümrük tarifeleri yüzde 0,5-15 arasında değişmekte olmasına rağmen, teamül haline gelen tarife dışı vergi uygulamaları gümrüklerde maliyet artırıcı bir unsur olduğu gibi çoğu zamanda tarife dışı engel olarak devam etmektedir. Azerbaycan'ın, Rusya Federasyonu, Moldova, Gürcistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna, Kazakistan, Kırgızistan, Beyaz Rusya ve Tacikistan ile Serbest Ticaret (STA) Anlaşması bulunmaktadır. Bu ülkelere sağlanan gümrük vergisi muafiyeti ülkemizin ihracatında yüzde 10-15 civarında olumsuz etki yapmaktadır.

Kaynak: Azerbaycan Devlet Gümrük Komitesi

2024 yılında İtalya, Azerbaycan'a %41 payla yaklaşık 11 milyar dolar ihracat gerçekleştirmiştir. Yine Türkiye ise toplam ihracatın %14,4'ünü karşılamıştır.

Kaynak: Azerbaycan Devlet Gümrük Komitesi

AZERBAIJAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	2020	2021	2022	AZERBAIJAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	2020	2021	2022
Domates, taze veya soğutulmuş	201,3	160,2	167,6	Buğday ve mahlut	290,1	270,4	433,3
Taze hurma	91,6	125,9	113,4	Ham şeker kamışı, katı halde	52,8	145,7	175,1
Taze veya kuru fındık	113,6	108,8	106,3	Gıda müstahzarları, b.b	59,3	87,1	90,5
Taze veya soğutulmuş patates	33,8	40,1	35,1	Tereyağı	74,5	71,9	99,7
Taze elma	29,5	37,4	52,1	Tütün, tüketime hazır	47,9	65,6	71,9

Taze demirhindi, kaju, vs.	36,7	37,2	39,1	Ham palm yağı	54,9	61,9	115,8
Kamış veya pancar şekeri ve kimyasal olarak saf sakaroz, katı halde	26,9	32,1	38,8	Fermente siyah çay	41,6	54,7	66,3
Taze kirazlar (vişneler hariç)	48,6	31,1	41,6	Çikolata ve diğer kakao içeren gıda müstahzarları	47,6	56,7	59,2
Taze şeftali dahil, nektarin	10	29,2	32,8	Ham ayçiçeği tohumu veya aspir yağı	32,0	55,8	50,9
Taze Çilek	4,1	8,8	17,9	Hayvansal yağ karışımları	25,7	34,3	49,1

Kaynak: (Trademap,2024), (Milyon ABD Doları)

4.2. Türkiye İle Ticaret

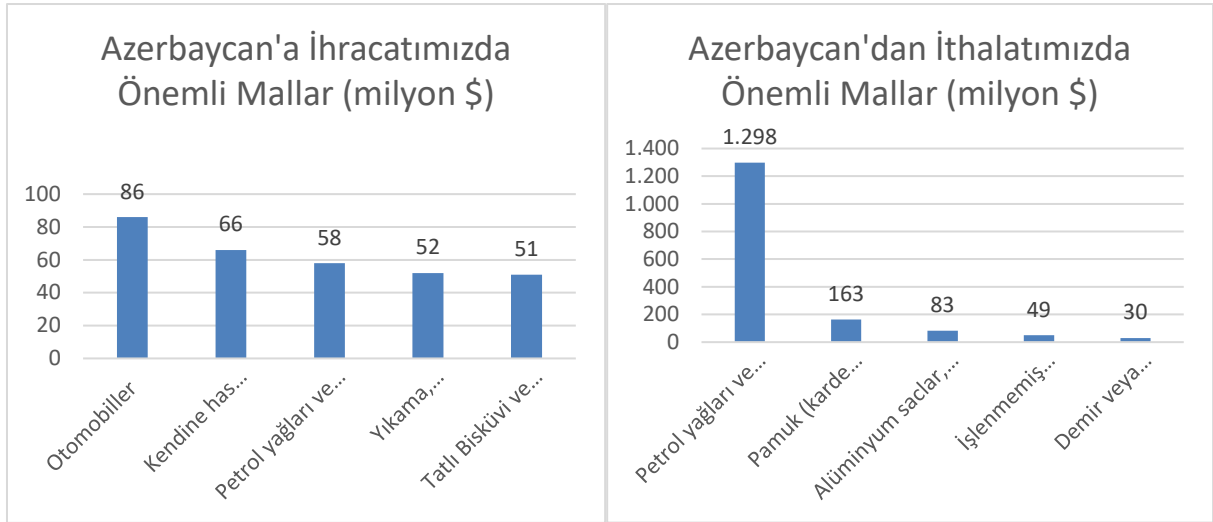
4.2.1. Genel Durum

Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı; ihraç ürünlerinin bu ülkede tanınmaya başlaması, Türk şirketlerinin Azerbaycan piyasasında şube açmak suretiyle Türkiye'den ithalat yapması ve bu malları iç piyasada pazarlaması gibi nedenlerle yükselme eğilimi göstermektedir.

2025 yılında ülkeye ihracatımız 3 milyar dolardır. Azerbaycan'a ihraç ettiğimiz başlıca ürünler: otomobiller; petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar; tatlı bisküvi ve gofretler; yıkama, temizleme müstahzarları (sabunlar hariç) ve tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan dozlandırılmış ilaçlardır.

2025 yılında ülkeden ithalatımız yaklaşık 1,3 milyar dolar olmuştur. Belli başlı ithal kalemleri ise petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar; pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş); işlenmemiş alüminyum; alüminyum saclar, levhalar, şeritler (kalınlığı 0,2 mm. yi geçenler); asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozalanmış türevleridir.

2002-2023 yılları arasında Azerbaycan'daki Türk yatırımları 12 milyar \$, ülkemizdeki Azerbaycan yatırımları ise 19,9 milyar \$ dır. Azerbaycan'dan 2024 yılında ülkemize gelen turist sayısı 956.178 dir.

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi (4'lü GTIP) (2024)

Türkiye Azerbaycan Dış Ticaret Seyri

Yıllar	AZERBAYCANIN TOPLAM İHRACATI (MİLYAR \$)	TÜRKİYE'NİN AZERBAYCANDAN İTHALATI (MİLYAR \$)	TR PAYI (%)	AZERBAYCANIN TOPLAM İTHALATI (MİLYAR \$)	TÜRKİYE'NİN AZERBAYCANA İHRACATI (MİLYAR \$)	TR PAYI (%)	TÜRKİYE-AZERBAYCAN ARASI TOPLAM DIŞ TİCARET HACMİ (MİLYAR \$)
2019	19,6	2,8	14,58	13,6	1,6	11,76	4,5
2020	13,7	2,5	18,91	10,7	1,5	14,01	4,1
2021	22,2	2,8	12,61	11,7	1,8	15,38	4,6
2022	38,1	3,5	9,18	14,5	2,2	15,17	5,8
2023	33,8	5,3	15,68	17,2	2,2	12,79	7,6
2024 Ocak-Mart	5,98	0,9	15,05	3,7	0,5	13,51	1,4
2024	26,5	1,8	6,79	21,1	3,1	14,69	4,9

Kaynak: Azerbaycan Devlet Gümrük Komitesi

<i>Türkiye'nin Azerbaycan'a İhraç Ettiği Tarım Ürünleri</i>	<i>Türkiye'nin Azerbaycan'dan İthal Ettiği Tarım Ürünleri</i>
Sigaraklık tütün	Fındık
Yağ keki ve diğer katı artıklar	Pamuk tohumu
Ekmek, pasta, bisküvi vd. unlu mamuller	Hayvansal kökenli ürünler
Gıda müstahzarları, b.b.	Çikolata ve kakao içeren diğer karışımlar
Tatlı bisküvi	Pamuk yağı üretiminden kalan küspe ve atıklar
Kakao içeren çikolata ve diğer müstahzarlar	8. Fasılda yer alan un, kaba un ve toz ürünler
Hayvan yem karışımları	Saf zeytinyağı, EU Kategori 1
Kakao içermeyen şekerlemeler,	Ham pamuk tohumu yağı
Pamuk tohumu	Taze hurma

Kaynak: Trademap, 2024

Azerbaycan'daki yabancı yatırımların yarıya yakını petrol sektörüne yapılmaktadır. Türkiye, Azerbaycan'a en fazla yatırım yapan ülke konumundadır. Bununla birlikte Türkiye'nin yatırımları genellikle petrol dışı sektörlerde gerçekleşmektedir. Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı, ithalatının yaklaşık 9 katıdır.

2018 yılında yurtdışından Türkiye'ye gelen 6 milyar dolar değerindeki toplam doğrudan yatırımda, Azerbaycan 516 milyon dolar ve %9 pay ile 2. sıradadır. Türkiye'de yaklaşık 2000 Azerbaycan sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir. Türkiye'deki Azerbaycan sermayeli şirketlerinin başlıca faaliyet alanları; toptan ve perakende ticaret, inşaat, gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri; ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetleri; imalat sanayi, oteller ve lokantalar, diğer toplumsal, sosyal ve kişisel hizmet faaliyetleri; tarım, avcılık ve ormancılık; sağlık işleri ve sosyal hizmetler; madencilik ve taş ocaklığı, elektrik, gaz ve su; eğitim hizmetleri; mali aracı kuruluşlardır. Azerbaycan'ın ülkemizdeki en önemli yatırımlar SOCAR TURKEY ENERJİ A.Ş. ve TANAP DOĞALGAZ İLETİM A.Ş. tarafından yapılmaktadır.

Türkiye'nin 2018 yılında yurtdışına gerçekleştirdiği 4 milyar dolar değerindeki toplam yurtdışı doğrudan yatırımda, Azerbaycan 63 milyon dolar ve %2 pay ile 5. sıradadır. Yatırımlarımızda önde gelen sektörler bilgi ve iletişim, finans ve sigorta faaliyetleri, gıda, meşrubat ve tütün ürünleri sanayi ve inşaatır. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) Azerbaycan'da, ACG (Azeri-Çıralı-Güneşli) (%6,75), Şah Deniz (%19) ve Alov (%10) projelerinde yer almaktadır. TPAO ayrıca, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Hımpetrol Boru Hattı Projesinde %6,53, Şah Deniz gazını Gürcistan-Türkiye sınırına taşıyan Güney Kafkasya Doğal Gaz Boru Hattı Projesinde ise %19 hisseyle yer almaktadır. Azertel A.Ş., Turkcell ile ortak olarak kurulmuş olup, Azerbaycan'daki ilk GSM operatörü olan AZERCELL'i kurmuştur. GSM sistem yatırımları, planlaması ve kurulum işleri ile iştigal etmektedir.

Sovyetlerin dağılışından sonra ülke bir yenilenme süreci içerisine girmiş, bu sebeple müteahhitlik sektörü için cazip bir ortam olmuştur. Son iki yıldır bir durgunluk yaşanmasına rağmen konut, yol, içme suyu, köprü, otel, iş merkezi gibi projeler hali hazırda devam etmektedir.

Türk Müteahhitlik firmaları Azerbaycan'da şimdiye kadar yaklaşık 12 milyar dolar değerinde 363 adet proje yürütmektedirler. Diğer taraftan, Azerbaycan müteahhitlik sektöründe yerli firmaların kendi içinde tecrübe kazanmış oldukları ve belirli işleri doğrudan üstlenebildikleri görülmektedir. Türk firmalarının bundan sonraki devrede daha çok yerli firmalarla şirketler birliği oluşturarak iş alma kabiliyetlerini devan ettirmelerinin daha gerçekçi bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. Petrol ve Doğalgaz ticaretinin artmasına paralel olarak, Azerbaycan'ın bundan sonraki devrede daha çok alt yapı, su, yol, elektrik gibi inşaat işlerine yönelmesi beklenmektedir. Diğer taraftan, inşaat sektörünü hizmet ticareti yanında tedarik mekanizmasını desteklemesiyle de değerlendirmek gerekmektedir. Türk inşaat malzemeleri piyasada haklı bir imaja sahiptir. Bu anlamda Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatında inşaat malzemeleri önemli bir paya sahiptir.

4.2.2. İki Ülke Arasında Yürürlükte Olan Anlaşma ve Protokoller

Azerbaycan ile Türkiye arasında daima kuvvetli ilişkiler söz konusu olmuştur. Hali hazırda yürürlükte olan anlaşma ve protokoller aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Ticaret ve Ekonomik İş birliği Anlaşması	01.11.1992
Kara Ulaştırma Anlaşması	01.11.1992
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	25.10.2011
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	09.02.1994
Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İş birliği Programı ve İcra Planı	06.11.2007
Ortaklık ve İş birliği Anlaşması	06.11.2007
KEK VI. Dönem Toplantısı	22.01.2011
KEK VII. Dönem Protokolü	11.07.2014
KUKK Toplantısı Protokolü	09.12.2015
Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Karma Ekonomik Komisyonu 8. Dönem Protokolü ve 1. Eylem Planı	16.09.2019
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması	25.02.2020

4.3. Tarifeler, Diğer Vergiler

Nakliyatla ilgili sorunlar, geçiş belgesi yetersizliği, gecikme cezaları, taşımacılıkta karayoluna bağımlılık, gümrük uygulamaları, vize uygulaması, çalışma izninin zorlaştırılması, bürokrasi ve tekelleşmenin yaygınlaşması problemleri söz konusudur.

Azerbaycan Cumhuriyetinin “Tüketici Haklarının Korunması Hakkında Kanun” gereğince uygunluk sertifikası (Standart Belgesi) olmayan ürünlerin satışı ve kullanılması yasaktır. Azerbaycan’a yabancı ülkelerden malların ithalatının yapılabilmesi için milli sertifika belgelerine uygun olarak, malların standart belgesi ve deneme protokollerinin Azerbaycan Standartlaştırma, Metroloji ve Patent Devlet Komitesi’ne takdim olunması ve bu malların milli sertifikalaştırma sisteminde testlerinin yapılması gerekmektedir. Ancak, ithal edilen mallarda BDT Ülkeleri’nin standart kurumları ile TSE tarafından verilen standart belgeleri geçerli olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle Türkiye’den TSE belgesi ile gelen mallar diğer ülke mallarına göre avantajlı konumdadır.

İthal edilen ürünlerin üzerindeki etiketlerin İngilizce, Rusça, Türkçe olması yeterli görülürken, Mart 2010 tarihinden itibaren Azerbaycan Türkçesi ile olması uygulamasına geçilmiştir.

4.4. Dış Ticaret Politikası Ve Uygulamaları

Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat ve İhracat Rejimi) Azerbaycan Cumhurbaşkanının 24 Haziran 1997 tarih ve 609 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

4.4.1. İhracat İşlemleri

Azerbaycan Cumhuriyetinde üretilen veya ithal edildikten sonra yeni bir üretim sürecine sokularak mamul hale getirilen malların ihracı gerçek ve tüzel kişiler tarafından serbestçe yapılabilmekte olup,

Gümrük Kanunu'nda ve söz konusu Kurallarda belirlenen durumlar hariç onların faaliyetine sınırlama getirilemez. Bakanlar Kurulu tarafından yapılan veya ilgili devlet organlarından izin alınarak gerçekleştirilen ihracat işlemleri dışında kalan bütün diğer malların ihracı Gümrük Organlarına beyan edilerek gerçekleştirilmektedir.

4.4.2. İthalat İşlemleri

Azerbaycan Cumhuriyeti'ne gerçek ve tüzel kişiler tarafından kendi dövizleri ile konsinye veya devlet garantisine bağlı olmayan krediler hesabına yapılan ithalat işlemleri ile ilgili yapılmış anlaşmalar (Bakanlar Kurulu tarafından yapılan ve ilgili devlet organlarından izin veya lisans alınarak gerçekleştirilen ithal işlemleri hariç) Gümrük Organlarına beyan edilmek suretiyle gerçekleştirilmektedir. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından ithal edilen malların gümrük değerlerinin kontrolü yapılmakta olup, bu işlemler Gümrük Organları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bazı stratejik malların ithalatı (silah, barut, patlayıcı maddeler vs.) Bakanlar Kurulu'nun izni ile gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, kuralların Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmesi kaydıyla Ekonomi Bakanlığı'nın izni ile sınır ticareti yapılabilmektedir. İhraç edilen malların bedelinin önceden ödenmiş olması veya gayri kabili rücu akreditif yolu ile ve yahut yetkili bankaların teminatının bulunması suretiyle ihracının gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Malların ülke dışına çıkarılmasında bu üç yöntemden birinin kullanılmış olduğunun Gümrük Organlarına tevsiki gerekmektedir

4.4.3. Gümrük Vergileri

Azerbaycan Cumhuriyeti Gümrük Kanunu (<http://www.e-qanun.az/code/21>) gümrük işinin hukuki, ekonomik ve kurumsal altyapısını, aynı zamanda gümrük alanına getirilen, bu alandan çıkarılan, transit olarak geçen mallara ve nakliye araçlarına uygulanan genel kuralları ve prosedürleri, gümrük işi alanında kişilerin haklarını ve görevlerini belirlemektedir. Azerbaycan'da ithalat aşamasında mal gruplarına göre nispi olarak üçüncü ülkeler (Türkiye dahil) menşeli ürünlerde %0-%15 arasında değişen oranlarda Gümrük Vergisi uygulanmaktadır. Maktu vergi oranları ise ölçü birimlerine göre (kg, lt, adet, m2, m3, cm3, metre, çift) farklılık arz etmektedir. Azerbaycan Devleti Gümrük Organları tarafından asgari ithal fiyatı belirlenerek, bu fiyatın altında beyan edilen mallara belirlenmiş fiyatlar üzerinden Gümrük Vergisi uygulanabilmektedir. Öte yandan, Ülkemizin AB ile yapmış olduğu Gümrük Birliği Anlaşması benzeri Anlaşmalar Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazandığı ilk yıllardan itibaren BDT ülkeleri ile (Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Moldova, Kazakistan vs.) Serbest Ticaret Anlaşmaları yapılmış ve bu çerçevede anılan ülkelerden gelen ürünlerden gümrük vergisi sıfırlanmıştır. Anılan ülkelerden gelen ürünlere sadece %18 KDV uygulanmaktadır. Gümrük vergi oranları ile ilgili bilgilere Azerbaycan Devlet Gümrük Komitesinin (https://c2b.customs.gov.az/Tnved_public.aspx) web sitesinden ulaşmak mümkündür.

4.4.4. Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

"Tüketici Haklarının Korunması Hakkında" Azerbaycan Cumhuriyetinin Kanunu (<http://www.e-qanun.az/framework/9479>) çerçevesinde ülkeye yurtdışından ithal edilen ürünlerin üzerinde tüketiciler için gerekli bilgilerin yer alması gerekmektedir. Buna göre, ithal edilen ürün çeşidine göre, ürünün içeriği, üretici adı, son kullanım tarihi, kullanım kuralları, parfüm ve kozmetik ürünler için yan etkileri v.b. hakkında gerekli bilgiler Azerbaycan dilinde mutlak şekilde belirtilmelidir. Açık mallarda,

içinde ithal edilen ülkenin dilinde kitapçık şeklinde, kapalı olanlarda ise ürünün üzerine yapıştırılan izah edici bir sayfada (Stiker) tüketiciler için gerekli ek bilgiler yer almalıdır.

5. PAZAR DURUMU

5.1. Fırsatlar

Hükümetin önem verdiği petrol dışı ekonominin desteklenmesi politikası kapsamında, turizmin geliştirilmesi, organize sanayi bölgelerinin kurulması, ulaştırma sektörünün modernizasyonu ve lojistik koridorların geliştirilmesi yönünde arayışlar söz konusudur. Petrol dışı sektörlerin gelişmesini amaçlayan politikalar genel olarak iş ortamının iyileştirilmesini temel almakta olup, dijital ekonomi ve yenilenebilir enerji sektörleri de öncelikli alanlar arasına eklenmiştir. Tarım, imalat sanayi, telekomünikasyon ve turizm potansiyel sektörler olarak değerlendirilmektedir.

Doğrudan yabancı yatırımlar Azerbaycan'ın ekonomik canlanmasında anahtar rol oynamaya devam etmektedir. 2020 sonrası dönemde işgalden kurtarılan bölgelerde (Karabağ ve Doğu Zengezur) yatırım teşvikleri öne çıkmıştır. Ülke ekonomisi çift yapılı niteliğini sürdürmektedir. Bir yandan petrol ve doğal gaz sektörü ile buna bağlı hizmetler ve inşaat/müteahhitlik faaliyetlerinde gelişim gözlenirken, diğer yandan petrol dışı sanayi sektörlerinde gelişme kaydedilmesine rağmen verimlilik ve yatırım düzeyi halen sınırlıdır.

Bunun sonucunda petrol dışı sektörlerde görece düşük katma değer, sınırlı istihdam ve ihracat çeşitliliği sorunları devam etmekte olup, ithal ürünlerle rekabette zorluklar yaşanabilmektedir. Ancak son yıllarda ihracatın çeşitlendirilmesine yönelik politikalarla bu yapının kademeli olarak iyileştirilmeye çalışıldığı gözlenmektedir.

Türkiye, 2024–2025 itibarıyla Azerbaycan'ın ithalatında Rusya'nın ardından genellikle 2. sırada yer almaya devam etmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin dış ticaretinde Azerbaycan önemli ve stratejik pazarlardan biri olma özelliğini sürdürmektedir.

5.2. Zorluklar

Doğrudan yabancı yatırımların önemli kısmı petrol üretimi ve çıkarımı alanlarına olmuştur. Sermaye yatırımlarının %60 gibi önemli bir oranı bu sektördedir. Yabancı yatırımcılar imalat sanayi sektörüne yatırım yapmaktan kaçınmaktadırlar. Bunun bir sonucu olarak da sektörün üretimi düşmüştür. Azerbaycan tarafından dış ticarete uygulanmakta olan teknik engeller hakkında bilgiye (<https://www.teknikengel.gov.tr/#/ulke/azerbaycan>) web sitesinden ulaşılabilir.

5.3. Dağıtım Kanalları

Azerbaycan ekonomisinde 2015 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra özellikle tüketici piyasasında dağıtım kanallarının önemi artmıştır. Şöyle ki, toptancıların, perakende mağazaların, ülkede sayıları giderek artan büyük süpermarketlerin ve merkezi satın alma birimlerinin tercih ettikleri yeni dağıtım kanalları sektörü büyük gelişme göstermiştir. Azerbaycan'daki dağıtım sektörü, ülkede değişik satın alma kalıplarındaki tüketici gruplarına hizmet veren kuruluşların ortaya çıkmasıyla daha da büyümüştür. Diğer eski BDT ülkelerinde olduğu gibi Azerbaycan'da da fiyat ve kalite satın alma kararının en önemli belirleyicisi olma özelliğini korumaktadır. Büyük gruplar ve onlara bağlı mağazalar/süpermarketler, Azerbaycan'daki perakende dağıtımda en önemli yeri tutmaktadır.

5.4. Tüketici Tercihleri

Azerbaycan'da bölgesel ekonomik farklılıklar, tüketicilerin satın alma davranış ve alışkanlıklarının yanı sıra dağıtımçıların satın alma kararları ile pazarlama tekniklerini de etkilemektedir. Azerbaycan'da başta Bakü şehri olmak üzere diğer büyük şehirlerde kredi kartı kullanımı son yıllarda artmaktadır. Azerbaycanlı tüketiciler arasında satış sonrası hizmetlere yönelik talepler de giderek artış gözlemlenmektedir. Özellikle, ülkede satış sonrası hizmet uygulamalarında Türk firmalarının başarıyla hizmet vermeleri sebebiyle Türk mallarının tercih edilmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

5.5. İş Adamlarının Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Otellerde, büyük alışveriş merkezlerinde ve süpermarketlerde uluslararası kredi kartları ve ABD Doları kullanılabilir. Küçük dükkân ve restoranlarda ise nakitle (AZN) ödeme yapılmaktadır.

Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ticarete karşılaşılan önemli sorunlardan biri de vize uygulamalarıdır. Birinci derece pasaport, hizmet pasaportu ve diplomatik pasaportlara vize uygulanmamaktadır. İş adamlarının ülkeye girişlerinde vize gerekmektedir. Karayolu ile yapılacak girişlerde Azerbaycan Büyükelçiliği'nden ya da İstanbul Başkonsolosluğu'ndan vize alınması gerekmektedir. En fazla bir ay için vize alınabilmekte, resmi yazı ile müracaat edilmesi gerekmektedir. Havayolu ile yapılan girişlerde ise havaalanında vize alınması mümkündür.

Nüfusun büyük bir bölümü akıcı biçimde Rusça konuşabilmekte, İstanbul Türkçesi, Farsça, Gürcüce ve başka dilleri anlayabilmektedir. Otellerde, barlarda ve şirket ofislerinde İngilizce yaygındır. 1992 yılında Türkçeden örnek alınarak yeni bir Latin alfabesi oluşturulmuş olup, 2001'den beri zorunlu olarak kullanılmaktadır. Bağımsızlıktan sonra devlet, Rusçanın kullanımını aşamalı olarak kaldırmaya başlamıştır.

Azerbaycan ile Türkiye arasındaki saat farkı +2 saattir.

5.6. Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları (Başvuru belgeleri ve Yetkili merci vb.)

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Fikri Mülkiyet Ajansı (<http://copat.gov.az/>) 30 Temmuz 2018 tarih ve 222 sayılı Azerbaycan Cumhurbaşkanı Kararıyla kurulmuş ve Azerbaycan'da telif hakları, fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda yetkili bir kurumdur.

Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 15 Ekim 1999 tarih ve 166 sayılı Kararı ile onaylanmış "Marka tescil belgesi başvurularının yapılması ve ekspertizi" Kuralları gereği, söz konusu başvurular Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Fikri Mülkiyet Ajansı'na yapılmaktadır. Başvurular başvuru sahibinin kendisi tarafından veya adı geçen Ajansın kaydında bulunan marka vekilleri (<http://patent.gov.az/?sid=14>) vasıtasıyla yapılabilir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren girişimciler hariç, yabancı tüzel ve gerçek kişilerin Ajans başvuruları yalnızca marka müvekkilleri tarafından yapılmaktadır. Başvurular dilekçe ve eki ilgili evraklardan (<http://patent.gov.az/?sid=51>) tek bir markaya ait olmalıdır.